

KJAK

Norðurlond skulu hava landsumsiting í heimsflokki

Ikki ber til at yvirmeta týðningin av demokratiskari, ikki-muturspiltari og virknari almennari fyrisiting. Í krepputíðum verður týðningurin av stovnum í hvørjum einstøkum landi serliga týðiligur. Fyri at Evropa skal vera ført fyri at hevja seg burtur úr hesari áleikandi og ógvuliga vandamiklu búskaparligu og demokratisku kreppuni, krevst ein eftirspurningseggjandi politikkur við iløgum, men eisini eftirlit í fíggjargeiranum, virknari skattavald og rættarverk, iløgur í undirstøðukervið og í útbúgving og gransking.

Norðurlond hava søguliga havt almenna fyrisiting og tænastr, ið hava virkað væl, og sum borgararnir hava havt stórt álit á. Stovnar, skipan og bygnaður í velferðini hava gjørt sítt til, at lond okkara hava kunnað greitt tungar kreppur á ein skilagóðan hátt. OECD hevur í frágreiðing sínari *Government at a glance* greinað almenna geiran, har tað snýr seg um stóð, virkseimi og úrslit. Norðurlond ikki bara standa seg væl í kannigini, tey eru millum tey bestu.

Hóast Norðurlond liggja millum tey fremstu í heimshøpi, bæði tá ið tað snýr seg um at fólk hava álit á stovnum og fyrisitingum undir landinum og somuleiðis, hvussu væl fyrisitingin og stovnar í hvørjum einstøkum landi standa seg, so síggja vit nú tekin til, at sprungur eru um at vísa seg í samfelagsbyggingini, sum elva til ampa. Vit eru stúrin. Tað snýr seg tíværri ikki bara um einstakar hendingar ella einstøk lond, men vit halda, at hetta er eitt rák, sum vit vilja hava ein fingur á loft at ávara um. Niðanfyri koma nøkur dømi úr hvørjum einstøkum av londum okkara.

Í Svøríki uppliva vit aftur veikleikar í landsins heildarábyrgd fyri undirstøðukervinum. Tokferðslan riggar ikki. Hóast føgur lyfti um tað øvuta, noyddust

vit nú at tola ein vetur, har henda týðningarmikla samfelagstænasta ikki veitir tað, hon skal, og tað rakar bæði borgarar og vinnulív. Eins týðiligt er tað, at borgararnir líta avgerandi almennum virkseimi, sum eitt nú Arbeidsávising og Trygging, lítið til. Okkara limir í hesari fyrisiting skulu loysa ógvuliga torfórar upp-gávur, hóast tíðin er tepur og pengarnir fáir. Tey mæta tá borgarum, sum lata harm sín og vónsvik síni falla aftur á starvsfólkini. Tað hevur við sær vánaligt arbeiðsumhvørvi, og álitid hjá fólk á samfelagið viknar.

Í Noregi hava vit havt ein almennan geira sum heild og ein serligan geira, har eitt av grundeyðkennunum hava verið væl virkandi viðurskifti millum partarnar við at menna dygdartænastur. Hetta er nú um at broytast. Nú verður eintáttat miðað eftir einari mál- og úrslitastýring, sum ávirkar statsligu leiðsluna og arbeiðmentanina. Ov avgjörda samanblandingin við

privata geiran hevur eisini gjørt nakað við dygdina og nøgdina í velferðartænastunum. Her má staturin taka sereykenni síni aftur, leggja *new public management* til vikis og fara undir at nýta tann høga førleika, sum almenn starvsfólk hava, og fara undir aftur at menna leiðslu sína. Vit høvdu fegin viljað sæð broytingar, so at vit kunnu varðveita ein fyrsta floks almennan geira.

Í Danmark eru velferðarsamfelagið og almenni geirin undir stórum trýsti. Tí er tørvur á nýhugsan. Svarið kann ikki vera *new public management*, miðstýring, útløkalisering og einskiljingar. Í staðin er svarið, at stóru tørvur er á einari álitisnýskipan í almenna geiranum. Nýskipanin skal miða eftir álit, nýskap og minni skrivstovuveldi. Leiðsla og starvsfólk skulu í samspæli við borgararnar umhuga, hvussu málini verða rokkin. Á øllum stigum skulu politikarar, starvsfólk og arbeiðsgevarar taka upp samstarv um, hvussu almenni geirin

verður stýrdur og mentur. Við einari álitisnýskipan skulu vit kunna tryggja ein framhaldandi almennan geira í heimsflokki.

Í Finnlandi eru vit endað í búskaparligari afturgongd sum avleiðing av heimsfevnandi búskaparkreppuni. Finska ríkisstjórnin sparir, skerjir útreiðslurnar og skattar harðari. Tiltøkini ávirka lívið hjá øllum borgarunum. Ríkisstjórnin heldur fram eins og undanfarnar ríkisstjórnir at endurnýggja og umskipa virkisøkini í ríkisfyrisingini. Endamálið er at minka starvsfólkahópin hjá ríkinum. Vit kunnu staðfesta, at starvsfólkini í Finnlandi eru fækkað úr stívlaga 220 000 fólki í 1980-árunum til o.u. 84 000 fólki nú, hetta er ein avleiðing av útløkalisering, einskiljingum og øðrum átøkum at umskipa. Skerjingarnar bera í sær, at ríkið skarvar av tænastrum sínum til borgararnar. Hetta hevur við sær, at borgararnir hava ikki longur rættindi á jøvnum føti. Serstakliga teir borgarar, sum búgva burtur á

bygd, hava sannað, at grundleggjandi rættindi eru versnað.

Í Íslandi hava vit verið undir trýsti líka síðan bankakreppuna í 2008. Viðfevndar skerjingar hava verið gjörðar í heilsu-, velferðar- og útbúgvingarskipanunum. Tær strategisku skerjingarnar, sum úr stuttum sjónarhorni vóru ein liður í endurreisningini eftir kreppuna, hava ávirkað styrkina í landsfyrisingini tann skeiva vegin. Í mongum førum hava lønirnar hjá starvsfólkunum verið skerðar, og talið á fólk í almennum starvi er minkað. Úrslitið er, at arbeiðsbyrðin hjá starvsfólkunum, ið eftir eru, er vorðin tyngri, og almenna tænastr til teirra, sum hava tørv á at fáa veittar almennar tænastr, er versnað. Nú er lótan komin at byggja upp íslenska velferðarsamfelagið, so at varandi skaðar ikki verða framdir. Almenni geirin má endurnýggja seg, so hvørt sum vit mæta nýggjum avbjóðingum. Vit vilja síggja ein stat, sum er pro-

fessionellur, nýskapandi og smidligur, og sum verður sermerktur av samstarvi millum allar partar.

Í Føroyum hava vit merkt fleiri álvarsamar broytingar seinastu tíðina. Ógvuslig skattabroyting við at undanskatta og seta í gildi flatskatt fór fram í bráðum skundi uttan stundir og vilja til greiningar og uttan atlit at teimum høvdu mótmælunum. Flatskatturin og minkaða skatta-innkrevjingin bera í sær eitt skeivt býti og gera velferðarsamfelagið og almenna geiran veikari. Um somu tíð vænta borgararnir sær velferðartænastur av høgari dygd. Hesi seinnu árin hava verið eyðkend av skerjingum og samanleggingum. Nú uppliva vit eisini beinleiðis avtøku av týðningarmiklum eftirlitsstovni og demokratiskar spælireglur verða lítisvirdar. At landið ætlar at veita borgarunum somu tænastr við minni peningi, setur enn størri krøv til starvsfólkini hjá tí almenna, og almenni geirin er undir hørðum trýsti. Vend má koma í og álit byggjast upp.

Vit, ið umboða tey, sum starvast í landsfyrisingunum í Norðurlondum, kenna ein ampa á okkum. Hetta eru tíværri ikki einstakar hendingar, vit peika á, tað er eitt rák, sum má fáast aftur á beint. Kreppurnar hesi seinnu árin stinga djúpt hjá mongum londum í Evropa. Til tess at standa seg í kreppum og vanlukkum krevjast sterk lond við einum væl mentum myndugleikabygnaði. Arbeiðsloysi, ógvuslig búskaparlig afturgongd og umhvørvisvanlukkur krevja úr longum sjónarhorni iløgur í førleikamenning og undirstøðukervi. Ábyrgdina av hesum mugu okkara fólkavaldu taka á seg og taka tey stig, sum krevjast til tess at menna almennu fyrisingina í Norðurlondum.

Árni Jónsson
Formaður, SFR
Island

Antti Palola
Formaður, Pardia
Finnland

Rita Bundgaard
Forkvinna, HK-Stat
Danmark

Selma Ellingsgaard
Forkv, Starvsmannafelagið
Føroyar

Pål Arnesen
Formaður, YS Stat
Noreg

Britta Lejon
Forkvinna, ST
Svøríki